

ЦИВІЛІСТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ІТ-ПРАВА

УДК 347.191.2: 004.056.53

DOI <https://doi.org/10.32837/chc.v0i35.188>

Давидова Ірина Віталіївна,

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ГАРАНТІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС СТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Постановка проблеми. Формування інформаційного суспільства, глобалізаційні та інтеграційні процеси, свідками яких ми є сьогодні, зумовлюють актуальність розгляду проблем, пов'язаних із використанням інформаційних технологій у правовому інструментарії торгового обігу, цивільних правовідносинах тощо. Зокрема, актуальним є активне практичне використання новітніх технологій під час створення юридичних осіб (адже порівняно з електронною реєстрацією фізичних осіб-підприємців ця послуга поки що не набула практичного впровадження). У цьому контексті вважаємо своєчасною ініціативу Міністерства юстиції України щодо забезпечення єдиної практики застосування законодавства у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців і громадських формувань у частині подання документів для державної реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю в електронній формі.

Стан дослідження теми. Питання правового регулювання здійснення державної реєстрації юридичних осіб висвітлено, зокрема, в наукових дослідженнях таких авторів, як С. Алфьоров, М. Баймуратов, В. Басс, Н. Богданова, М. Долгополов, О. Дробот, В. Коваленко, Р. Майданик, Р. Мельник, В. Нікітін, І. Окунев, Я. Романюк, В. Сердюк, О. Старцев, В. Таран, Є. Харитонов, О. Харитонова, К. Чижмарь, Л. Шереметьєва та інші.

Метою статті є аналіз особливостей використання інформаційних технологій як гарантії інформаційної безпеки під час створення юридичних осіб.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових

результатів. Розвиток інформаційних технологій дає змогу створювати нові технологічні рішення та інструменти, які спрощують наше життя. Зокрема, 9 липня 2019 р. технічним адміністратором Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (датою – Єдиний державний реєстр) – державним підприємством «Національні інформаційні системи» – реалізовано через портал електронних сервісів (Онлайн будинок юстиції) сервіс із державної реєстрації створення товариства з обмеженою відповідальністю, що діє на підставі модельного статуту, а також перехід юридичної особи на діяльність на підставі модельного статуту.

Відповідно до п. 8 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [1] (далі – Закон про реєстрацію), зокрема, у разі подання документів для державної реєстрації створення юридичної особи заявником є засновник (засновники) або уповноважена ними особа.

Згідно зі ст. 14 Закону про реєстрацію, документи для державної реєстрації можуть подаватися в паперовій або електронній формах. Документи в електронній формі подаються заявником через портал електронних сервісів у порядку, визначеному Міністерством юстиції України відповідно до Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, затвердженого Наказом Міністерства юстиції України від 9 лютого 2016 р. № 359/5 [2], зареєстрованого

в Міністерстві юстиції України 9 лютого 2016 р. за № 200/28330 (далі – Порядок).

Особливостями порядку подачі документів в електронній формі, зокрема, є:

- заява про державну реєстрацію підписується заявником, а документи в електронній формі мають бути оформлені згідно з вимогами, визначеними законодавством (ст. 15 Закону про реєстрацію);

- заява в електронній формі формується за допомогою програмних засобів ведення Єдиного державного реєстру на порталі електронних сервісів (п. 1 р. IV Порядку);

- заява формується заявником в електронній формі з обов'язковим долученням до неї оригіналів електронних документів для державної реєстрації (з п. 2 р. IV Порядку);

- заява та документи для державної реєстрації в електронній формі мають відповідати вимогам, установленим Законами України «Про електронні документи та електронний документообіг» [3] та «Про електронні довірчі послуги» [4].

Чинний нині Закон України «Про електронні довірчі послуги», який прийшов на зміну Закону України «Про електронний цифровий підпис» [5], визначає правові й організаційні засади надання електронних довірчих послуг, порядок здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства у сфері електронних довірчих послуг, а також правові та організаційні засади здійснення електронної ідентифікації. Фактично ми є свідками створення умов для «автоматизації» низки відносин насамперед між державою та бізнесом, відкриття нових можливостей для останніх.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», для ідентифікації автора електронного документа може використовуватися електронний підпис. Накладанням електронного підпису завершується створення електронного документа.

У Законі України «Про електронні довірчі послуги» замість наявного раніше поняття «електронний цифровий підпис» уведено терміни «електронний підпис», «кваліфікований електронний підпис», «удосконалений електронний підпис», де електронний підпис – це електронні дані, які додаються підписувачем до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються й використовуються ним як підпис; кваліфікований електронний підпис – це вдосконалений електронний підпис, який створюється з використанням засобу кваліфікованого електронного підпису й базується на

кваліфікованому сертифікаті відкритого ключа; а удосконалений електронний підпис – це електронний підпис, створений за результатом криптографічного перетворення електронних даних, із якими пов'язаний цей електронний підпис, із використанням засобу вдосконаленого електронного підпису та особистого ключа, однозначно пов'язаного з підписувачем, і який дає змогу здійснити електронну ідентифікацію підписувача та виявити порушення цілісності електронних даних, із якими пов'язаний цей електронний підпис [4].

Основною метою зазначеного Закону є впровадження в наше життя європейських стандартів електронної ідентифікації (таких як електронна печатка, електронний підпис, реєстрована електронна доставка, електронна позначка часу для відмітки на електронних даних).

Так, ключовими нововведеннями довірчих послуг є запровадження європейських схем ідентифікації; взаємного визнання українських та іноземних засобів ідентифікації; інтероперабельності.

Однією з основних переваг, яку дає запровадження електронної ідентифікації за міжнародними стандартами, є взаємне визнання українських та іноземних сертифікатів відкритих ключів та електронних підписів. Тобто засобами електронної ідентифікації, що видані в Україні, можна буде скористатися за кордоном, а в Україні визнаватимуться засоби, видані в інших країнах. Це дасть змогу, наприклад, укласти компаніям договори без паперової тяганини, надсилати документи для навчання у вишах онлайн, отримувати послуги від органів державної чи місцевої влади закордоном тощо.

Реалізація цієї вимоги передбачає укладення відповідних міжнародних договорів щодо визнання схем електронної ідентифікації та, знову ж таки, прийняття низки підзаконних актів. Зокрема, Постановою Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 р. затверджено Порядок взаємного визнання українських та іноземних сертифікатів відкритих ключів, електронних підписів, а також використання інформаційно-телекомунікаційної системи центрального засвідчувального органу для забезпечення визнання в Україні електронних довірчих послуг, іноземних сертифікатів відкритих ключів, що використовуються під час надання юридично значущих електронних послуг у процесі взаємодії між суб'єктами різних держав [6], яким передбачено визнання в Україні електронних довірчих послуг, іноземних

сертифікатів відкритих ключів шляхом укладення відповідного міжнародного договору України про взаємне визнання сертифікатів відкритих ключів та електронних підписів.

Європейські схеми електронної ідентифікації передбачають високий, середній і низький рівні довіри до засобів електронної ідентифікації. Використання кваліфікованих електронних підписів і печаток забезпечуватиме високий рівень довіри, а вдосконалених – середній. Схеми електронної ідентифікації повинні бути розроблені Міністерством юстиції й затверджені урядом [7].

Ще одним вагомим нововведенням Закону, що аналізується, є впровадження інтероперабельності, під якою розуміють забезпечення функціональної сумісності технічних рішень, що використовуються під час надання електронних послуг, і їх здатності між собою взаємодіяти [4]. Це є однією з умов автоматизованого обміну даними між інформаційно-телекомунікаційними системами органів влади. Упровадження інтероперабельності має підвищити доступність адміністративних послуг і мінімізувати людський фактор у державних органах.

Разом із тим варто зазначити, що Закон України «Про електронні довірчі послуги» встановлює лише необхідне рамкове (базове) регулювання, а для ефективного застосування всіх новацій, передбачених цим Законом, необхідними є розроблення та прийняття підзаконних нормативно-правових актів, а також укладення міжнародних договорів щодо визнання схем електронної ідентифікації.

Згідно з Прикінцевими та перехідними положеннями Закону, чинні кваліфіковані сертифікати електронного підпису діятимуть ще два роки з моменту набрання чинності Законом. Також легітимними залишаються всі АЦСК, які тепер автоматично стають кваліфікованими надавачами електронних послуг.

Зокрема, варто звернути увагу на надходження досить частих сигналів щодо стороннього доступу до Єдиних і Державних реєстрів, активне занепокоєння суспільства із цього приводу, внаслідок чого Верховною Радою України 6 жовтня 2016 р. доповнено ст. 5 Закону України «Про електронний цифровий підпис» нормою про зобов'язання державних реєстраторів прав на нерухоме майно, бізнесу, нотаріусів використовувати лише захищені носії особистих ключів. І хоч цей Закон уже не діє, питання залишається актуальним.

Крім того, у зв'язку з численними скаргами громадян, бізнесу на незаконні дії з Єдиними дер-

жавними реєстрами Президент України 22 липня 2019 р. підписав Указ «Про заходи щодо протидії рейдерству» [8], що серед іншого передбачає розроблення й ухвалення найближчим часом законопроекту, спрямованого на посилення гарантій захисту державою речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, захисту прав засновників (учасників) юридичних осіб і протидію рейдерству.

Також 18 липня 2019 р. Міністерство юстиції України затвердило заходи щодо посилення збереження та захисту даних Державного реєстру речових прав на нерухоме майно і Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань [9]. Державне підприємство «Національні інформаційні системи» проведе верифікацію (перевірку документів) усіх державних реєстраторів і нотаріусів, оновить паролі доступу в реєстри. Особам, які не пройдуть верифікацію, доступ до реєстрів буде анульовано.

Зазначимо, що чинний Закон України «Про електронні довірчі послуги» значно спростив процедуру набуття статусу «надавача електронних довірчих послуг», а саме: раніше із сертифікатами ЕЦП оперували тільки ЦСК та АЦСК, а в оновленій моделі надавачем послуг може стати майже будь-яка юридична особа (наприклад, банківська установа). Разом із тим до приведення законодавства у відповідність до аналізованого вище Закону всі закони України й інші нормативно-правові акти застосовуються в частині, що не суперечить новому Закону. Отже, натеper діють електронні цифрові підписи та суспільство чекає змін у переході до нових стандартів електронної ідентифікації.

Звертаємо увагу на те, що портал електронних сервісів забезпечує, зокрема, подання документів в електронній формі для державної реєстрації та накладення на відповідну заяву про державну реєстрацію кваліфікованого електронного підпису однією особою.

У частині 1 ст. 7 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» встановлено, що оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами, у тому числі з електронним підписом автора або підписом, прирівняним до власноручного підпису, відповідно до Закону України «Про електронні довірчі послуги».

Повертаючись до питання про подання документів з метою реєстрації юридичної особи,

зазначимо, що одним із документів, що подається, є рішення засновників про створення юридичної особи (п. 2 ч. 1 ст. 17 Закону про реєстрацію).

Згідно з ч. 4 ст. 33 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [10], на загальних зборах учасників, що проводяться відповідно до ч. 3 статті, ведеться протокол, у якому фіксуються перебіг загальних зборів учасників і прийняті рішення. Протокол підписує голова загальних зборів учасників або інша уповноважена зборами особа. Кожен учасник товариства, який узяв участь у загальних зборах учасників, може підписати протокол.

Варто зазначити, що програмне забезпечення Єдиного державного реєстру забезпечує, зокрема, ідентифікацію заявників, які подають документи для державної реєстрації в електронній формі, з використанням кваліфікованого електронного підпису таких заявників, що реалізується в тому числі шляхом забезпечення можливості накладення засновниками (учасниками) товариства з обмеженою відповідальністю кваліфікованого електронного підпису на відповідне рішення.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, з огляду на викладене, можемо резюмувати так:

1. Для здійснення через портал електронних сервісів (Онлайн будинок юстиції) державної реєстрації створення товариства з обмеженою

відповідальністю, що діє на підставі модельного статуту, а також переходу юридичної особи на діяльність на підставі модельного статуту необхідним є накладення відповідної кількості кваліфікованих електронних підписів на рішення засновників (учасників)/уповноваженого органу управління юридичної особи й одного кваліфікованого електронного підпису заявника на заяві про державну реєстрацію для підтвердження наміру засновників (учасників) товариства з обмеженою відповідальністю на створення товариства, що діє на підставі модельного статуту; переходу товариства на діяльність на підставі модельного статуту.

2. Здійснити державну реєстрацію юридичної особи можна не виходячи з офісу за допомогою Інтернету й електронного підпису, що значно спрощує процедуру, скорочує час і фінансові витрати. Однак виникає загроза захищеності такої реєстрації, в тому числі безпеки у використанні електронного підпису. Тому використання захищених електронних сервісів і кваліфікованих електронних підписів є одним із факторів гарантування інформаційної безпеки під час створення юридичних осіб.

3. Використання електронного підпису буде значними темпами поширюватися, а тому з метою запобігання порушенню прав осіб, які їх використовують, і найбільш ефективного їх використання є потреба в доопрацюванні та прийнятті відповідних нормативно-правових актів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.
2. Порядок державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи : Наказ Міністерства юстиції України від 09.02.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0200-16>.
3. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.03.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.
4. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>.
5. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22.05.2003 (втратив чинність 07.11.2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/852-15>.
6. Порядок взаємного визнання українських та іноземних сертифікатів відкритих ключів, електронних підписів, а також використання інформаційно-телекомунікаційної системи центрального засвідчувального органу для забезпечення визнання в Україні електронних довірчих послуг, іноземних сертифікатів відкритих ключів, що використовуються під час надання юридично значущих електронних послуг у процесі взаємодії між суб'єктами різних держав : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.01.2019 № 60. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60-2019-п>.
7. Курбаков О. Що нам принесе закон про електронні довірчі послуги. URL: <https://brdo.com.ua/analytics/shho-nam-prynese-zakon-pro-elektronni-dovirchi-poslugy/>.
8. Про заходи щодо протидії рейдерству : Указ Президент України від 22.07.2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5422019-28749>.
9. Про заходи щодо посилення збереження та захисту даних Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Наказ Міністерства юстиції України від 18.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0790-19>.
10. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>.

Давидова Ірина Віталіївна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ГАРАНТІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС СТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Стаття присвячена аналізу особливостей використання інформаційних технологій як гарантії інформаційної безпеки під час створення юридичних осіб. Зроблено висновок про виникнення загрози захищеності державної реєстрації юридичної особи за допомогою Інтернету й електронного підпису, в тому числі безпеки у використанні електронного підпису. Тому використання захищених електронних сервісів і кваліфікованих електронних підписів є одним із факторів гарантування інформаційної безпеки під час створення юридичних осіб.

Ключові слова: юридична особа, електронна реєстрація, електронний підпис, кваліфікований електронний підпис, інформаційні технології.

Давыдова Ирина Витальевна

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК ГАРАНТИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРИ СОЗДАНИИ ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ

Статья посвящена анализу особенностей использования информационных технологий в качестве гарантии информационной безопасности при создании юридических лиц. Сделан вывод о возникновении угрозы защищенности государственной регистрации юридического лица с помощью Интернета и электронной подписи, в том числе безопасности в использовании электронной подписи. Поэтому использование защищенных электронных сервисов и квалифицированных электронных подписей является одним из факторов обеспечения информационной безопасности при создании юридических лиц.

Ключевые слова: юридическое лицо, электронная регистрация, электронная подпись, квалифицированная электронная подпись, информационные технологии.

Davydova Iryna

USING OF INFORMATION TECHNOLOGIES AS A GUARANTEE OF INFORMATION SECURITY DURING CREATING LEGAL ENTITIES

The article is devoted to the analysis of peculiarities of using information technologies as a guarantee of information security during creating legal entities. In particular, the implementation is analyzed through the portal of electronic services (Online House of Justice) the technical administrator of the Unified State Register of Legal Entities, Individuals – Entrepreneurs and Public Formations – the state enterprise “National Information Systems” of the state registration of the creation of a limited liability company acting on the basis model statute, and the transition of the legal entity to activities based on the model statute, which took place on July 09, 2019.

The article focuses on the analysis of the Law of Ukraine “On Electronic Trust Services”, which defines the legal and organizational principles of providing electronic trust services, the procedure for exercising state supervision (control) of compliance with the requirements of the legislation in the field of electronic trust services, and the legal and organizational principles of implementation electronic identification.

Given that an electronic signature can be used to identify the author of an electronic document, the types of electronic signatures that can be used to create the electronic document (electronic signature, qualified electronic signature and advanced electronic signature) are analyzed.

The following conclusions are made: 1. To implement through the portal of electronic services (Online House of Justice) state registration of the creation of a limited liability company, acting on the basis of the model statute, as well as the transition of the legal entity to activity on the basis of the model statute, requires the imposition of an appropriate number of qualified electronic signatures to the decision of the founders (participants)/authorized body of the legal entity and one qualified electronic signature of the applicant on the application for state registration to confirm the intention of the founders (participants) of a limited liability company to create, acting under the model statute; transition of the company to activity on the basis of model charter. 2. It is possible to perform state registration of a legal entity without leaving the office, using the Internet and electronic signature, which greatly simplifies the procedure, reduces time and financial costs. However, there is a threat to the security of such registration, including the security of using an electronic signature. Therefore, the use of secure electronic services and qualified electronic signatures is one of the factors of guaranteeing information security when creating legal entities. 3. The use of electronic signatures will be greatly expanded, and therefore, in order to prevent violations of the rights of persons who use them, and to use them most effectively, they need to be finalized and adopted.

Key words: legal entity, electronic registration, electronic signature, qualified electronic signature, information technology.